

Täysistunto

Tiistai 15.9.2020 klo 14.01—16.41

15. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 36 b §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 123/2020 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Anu Vehviläinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 15. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 45 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

15.00 Kuntaministeri Sirpa Paatero (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustajat! Tässä on kysymyksessä hallituksen esitys numero 123, joka oikeastaan oli pitkälti keskustelussa jo viime viikolla, kun meillä oli viides lisätalousarvio, jolloin itse asiassa tämä euromäärä oli käsittelyssä, eli tämä on jo täällä eduskunnassa.

Tässä on lyhyesti kyse siitä summasta, joka nyt muutetaan liittyen siihen, että kun meillä koronan vuoksi tuli tarve tukea yrityksiä, niin yksi tukimuoto oli se, että yritysten mahdollisuus siirtää kunnallisveron, yhteisöveron ja kiinteistöveron maksuja eteenpäin huomioitiin myös kunnille. Meidän arviomme silloin oli, että yritykset käyttävät tätä yli 500 miljoonan euron edestä hyväkseen, mutta nyt kun tämä väliaikainen mahdollisuus loppui elokuun viimeinen päivä, niin lopputulos oli se, että summa, joka oli siirtynyt, oli 114 miljoonaa. Ja normaalikäytännössä budjetin oikeellisuuseriaatteen näkökulmasta on tietysti perusteltua, että se korjataan välittömästi sen jälkeen, kun tämä tieto on meille tullut.

Samalla tässä kohtaa tehtiin myös se muutos, että kun tämä takaisinmaksu, joka oli siinä lakiesityksessä, joka täällä silloin oli, kun tämä luotiin, oli yhdelle vuodelle — tai siis veroperustemuutosten kohdalla se olisi yhden vuoden osalta vähennetty — niin se päätettiin ottaa nyt kahden vuoden jaksotukselle eli vuosien 2021 ja 2022 veroperustemuutosten huomioimisessa. Tämä on se toinen muutos, mikä tähän lakiesitykseen tuli.

Uskon, että meillä kaikilla on kiinnostusta ja halua keskustella myös kuntien taloudellisesta tilanteesta, mutta tämä lakiesitys koskettaa ainoastaan ja vain tätä pykälää. — Kiitoksia.

15.03 Minna Reijonen ps: Arvoisa rouva puhemies! Nyt on käsitteillä asia, joka liittyy valtionosuuksiin. Varmasti moni tavallinen kansalainen miettii, mikä se valtionosuus oikein on — eihän se nyt oikein kerro, valtionosuus, mitään. No se on se raha, minkä valtio antaa kunnille, jotta kuntapäätäjät voivat sitä rahaa sitten jakaa tietynlaisiin tarkoituksiin. Se se valtionosuus nimenomaan on. Ei voi sanoa, että se on mikään iso kakkupala, ehkä se

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

on paremminkin näkkileipää pikkuleipien sijasta. Se ei ole mitään herkkua, vaan se on ihan näkkileipää, sillä just ja just pärjätään.

Jos miettii tarkemmin, mihinkä näitä valtionosuuksia käytetään, niin ainakin tuonne sote-puolelle tarvitaan. Nythän perussuomalaiset toivat esille myös tämän hoitajamitoituksen, sen että se 0,7 olisi pitänyt aloittaa jo ensi vuoden alusta, mutta hallitus haluaa aloittaa sen vasta paljon myöhemmin, 2023. Sinnekin sitä valtionosuutta varmasti paljon tarvittaisiin.

Valtionosuuksiin vaikutti varmasti paljon tämä korona — se vaikutti ihmisiin, se vaikutti perheisiin, yrityksiin, kaikenlaisiin, ja varsinkin kuntiin. Mutta on tärkeää, että jatkossakin valtio antaa kunnille rahaa tärkeisiin tarkoituksiin, ja tärkeää on myös se, että valtio vähän seuraa, mihinkä se kunta niitä rahoja käyttää.

15.04 Sari Essayah kd: Arvoisa rouva puhemies! Tässä todellakin on kysymys enemmän tämmöisestä valtiontalouden tilien balansseeraamisesta sen mukaisesti, miltä tilanne nyt tällä hetkellä näyttää, mutta, niin kuin ministeri tuossa totesi, kyllähän tässä ulottuvuus sinne kuntatalouteen noin laajemmaltikin on. Kun ministeri on paikalla, niin ainakin sitä haluaisin kysyä, minkä verran nyt sitten kaikkien näitten koronatoimenpiteitten ja lisävaltionosuuksien ja muitten jälkeen tätä harkinnanvaraista ollaan tällä hetkellä kuntien puolelta hakemassa elikkä miten kunnat nyt näkevät sen oman taloustilanteensa.

Kyllähän kun tuossa lueskeli jotain Kuntaliiton näkymiä ensi vuodelle, niin ovathan ne ihan järkyttävän huonot. Siellä ennustetaan kaikkien aikojen kehnointa kuntatalousvuotta, 4 miljardin alijäämän kasvua. Todellakin tässä tulee kunnille alijäämää tavallaan kahdelta suuntaa: tulee näitä verotulojen vähentymisiä mutta sitten toisaalta erilaisten sosiaali- ja muitten menojen kasvua. Siinä mielessä tässä on edessä kyllä yksi hankalimpia kuntatalouden vuosia.

Tietysti siellä on nyt budjettiriihi teillä kesken, mutta voiko ministeri vähän valottaa, millä tavalla tässä nyt sitten kuntia tullaan vastaan? Olen ymmärtänyt ainakin sen, että näissä kriisikuntamenettelyissä katsotaan joustavasti sitä tilannetta — tämä on niin poikkeuksellinen tilanne. Mutta minkä verran nyt esimerkiksi kunnat ovat sitten tätä harkinnanvaraista lähteneet hakemaan, kun kuitenkin on annettu pikkasen lisää rahaa tuossa neljännessä lisätalousarviossa?

15.06 Arja Juvonen ps: Arvoisa rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys pitää sisällään siis sen, että kun viime keväänä koronan takia hallitus tarjosi yrityksille mahdollisuutta lykätä verojen maksamista toimeentuloon liittyen, niin samalla hallitus lupasi maksaa kunnille normaalisti tavanomaista verokertymää vastaavan summan, ettei kuntatalous kriisiytyisi enempää. Eli lain tarkoituksena oli tukea suomalaisia yrittäjiä, ja oli hieno asia, että tällainen mahdollisuus oli — kysymyksessähän oli kunnallis-, kiinteistö- ja yhteisövero. Mutta nyt kävikin niin, että yritykset käyttivät verojenlykkäysmahdollisuutta ennakoitua vähemmän, mikä on kasvattanut valtion verotuloja tänä vuonna, ja tämä on taas vähentänyt tarvetta maksaa kunnille ylimääräistä, ja sen takia tämä esitys on nyt täällä käsittelyssä.

Tässä esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia siten, että vuonna 2020 kunnille maksettavien verotulojen viivästymisestä johtuvien määräaikaisten korvausten määrää tarkistettaisiin vastaamaan uusinta arviota verotuksen maksujärjestelyjen muutoksista vuonna 2020 väliaikaisesti aiheutuvasta kunnal-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

lis-, yhteisö- ja kiinteistöverotulojen viivästyemisestä. Eli tässä tavallaan tasataan tämä tilanne. Verotulojen viivästyemisestä johtuvien määräaikaisten korvausten tarkistettu määrä olisi yhteensä 114 miljoonaa euroa nykyisen 547 miljoonan euron sijasta. Kunnallisverotulon viivästyminen perusteella kunnille maksettavien korvausten määrä olisi yhteensä 98 miljoonaa euroa, yhteisöverotulojen viivästyminen perusteella maksettavien korvausten määrä yhteensä 7 miljoonaa euroa ja kiinteistöverotulojen viivästyminen perusteella maksettavien korvausten määrä yhteensä 9 miljoonaa euroa.

Arvoisa rouva puhemies! Kannan suurta huolta 1.10.2020 elikkä kuukauden kuluttua voimaan astuvasta henkilöstömitoituslaista. Sehän on nyt määritelty, että 0,5 on mitoitus tänä vuonna, ensi vuonna 0,55, seuraavana vuonna 0,6 ja vuonna 23 olisi tämä 0,7. On erittäin tärkeää, että kunnille annetaan resurssit voimaansaattaa näin äärettömän tärkeä laki, jonka eteen eduskunnassa on tehty vuosikausia töitä, ja toivon, että kiinnitätte huomiota siihen, että sitä rahoitusta riittää vuonna 23 niin paljon, että se 0,7 on todellista eikä pelkästään jää unelmaksi. — Kiitos.

15.08 Heidi Viljanen sd: Arvoisa rouva puhemies! Keväällä koronaviruksen kohdatessa yrityksille myönnettiin osana koronapakettia mahdollisuus lykätä tiettyjen verojen maksua. No tästä seurasi tietysti myös se, että kuntien kunnallisveron, kiinteistöveron ja yhteisöjen tuloveron verotulokertymät pienenevät väliaikaisesti tänä vuonna.

No, nämä menetykset päätettiin kompensoida niin, että tuki peritään seuraavana vuonna takaisin eli ensi vuonna. On huomioitava, että tämä osa kuntien tukipakettia on kustannusneutraali, ja sitä onkin hyvä käsitellä erillisenä keinona, koska se ei varsinaisesti vahvista kuntataloutta vaan oli tarkoitettu helpottamaan kuntien tämän vuoden tilannetta.

Budjettiperiaatteena on, että kaikki tiedossa olevat muutokset valtion tuloissa ja menoissa on huomioitava myös päätöksenteossa. Kun verolykkäyksen kompensatiosta aikanaan päätettiin, päätettiin samalla myös, että verotulojen kertymistä ja lykkäystä seurataan ja tarvittaessa oikaistaan vastaamaan toteutunutta tilannetta. Nyt onkin siis selvinnyt, että yritykset ovat käyttäneet mahdollisuutta lykätä verojenmaksua paljon aiemmin arvioitua vähemmän. Kyseiseen kompensatioon tuolloin varattiin 547 miljoonaa, mutta nyt on todentunut, että sitä on käytetty vain 114 miljoonaa euroa. Tästä syystä siis päätöstä oikaistaan niin, että kunnille kompensoidaan tänä vuonna aiemman päätöksen sijaan vain tuo toteutuma eli 114 miljoonaa euroa.

Mikäli korvausten määrää ei tarkennettaisi vastaamaan toteutunutta, maksettaisiin kunnille toteumaan verrattuna liikaa verotulonmenetysten kompensatioita tänä vuonna. Mikäli kompensatation tasoon ei tehtäisi muutoksia, johtaisi se taas tilanteeseen, jossa kuntatalouden tilanne näyttäisi tänä vuonna osittain verotulomenetysten kompensatioiden johdosta todellista paremmalta ja vastaavasti ensi vuonna todellista heikommalta.

Vähennys ehdotetaan samalla jaksotettavaksi myös vuosille 2021 ja 2022 sen mukaisesti, miten vuodelta 20 viivästyvien verotulojen arvioidaan kertyvän kunnille. Näin varmistettaisiin, että vähennykset toteutuvat samanaikaisesti viivästyvien verotulojen kertymisen kanssa. Tämä on mielestäni tarpeellinen ehdotus.

No, keskeisenä huomiona vielä: Kunnat eivät järjestelyn johdosta siis menetä tulojaan vuonna 2020, vaikka niiltä pienennetään valtionosuutena kompensatiota. Tämä johtuu siitä, että kunnat saavat yrityksiltä nyt niitä verotuloja, joita oletettiin jäävän saamatta. Toisaalta menettely, jossa päätös oikaistaan nyt, on parempi myös vuoden 2021 osalta, jolloin sinne ei jää liikaa perittävää. Mutta keskeinen huomio: tämä ei heikennä kuntien taloutta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

15.12 Riikka Purra ps: Arvoisa puhemies! Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia, koska tänä vuonna koronan takia kunnille maksettavien verotulojen viivästymisestä johtuvien korvausten määrää täsmennetään uudempien arvioiden perusteella. Korvauksia maksetaan siis kunnallis-, yhteisö- ja kiinteistöverotulojen viivästymisistä. Kuten täällä on edellä kerrottu, niin verotulojen pieneminen on jäänyt odotettua selvästi alhaisemmaksi, ja summa tässä esityksessä on alun perin arvioidun 547 miljoonan euron sijasta 114 miljoonaa euroa.

No, tämä maksujärjestelyjen aiheuttama verotulon menetys on vain osa kriisin aiheuttamasta kuntien verotulojen laskusta. Kuten tiedämme, epidemia aiheuttaa kuntien verotuloihin merkittävän pudotuksen mutta myös kasvua menoihin ja menetyksiin ja esimerkiksi maksu- ja vuokratuloihin. Kunnat tarvitsevat merkittäviä muita kompensatioita ja tukitoimia, sanoo myös hallintovaliokunta edellisessä asiaa käsitelleessä mietinnössään.

Kuntatalous on harvinaisen ja historiallisen synkässä tilanteessa, ja tähän ei ole syynä koronavirus, joka on ainoastaan viimeistellyt tilanteen. Velkaantuminen läpi kuntakentän on hyvin rakenteellista ja kroonista. Silmiinpistävää monessa kaupungissa ja jopa perinteisesti hyvävointisessa kunnassa on verotulojen heikko kehitys, siis myös ennen koronaa ja jopa väestönlisäyksestä huolimatta. Ikääntyminen on selvä ja suuria kustannuksia aiheuttava tosiasia, mutta edes nuorten aikuisten muuttaminen kuntiin ei usein korjaa asiaa parempaan. Uudellamaalla, joka on maan talouden kannalta ensiarvoinen, nuorten aikuisten maksamat verot ovat romahtaneet. Kyseessä ei ole mysteeri, mutta monet eivät halua ajatella, mistä se johtuu.

Myös Kuntaliitto muistuttaa, että veropohja on kaventunut ja yhä harvemmat maksavat kuntaveroa. Samalla myös valtionosuusprosentti on tippunut merkittävästi viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tosiasia on, että mikään muu ei tule kuntia pelastamaan kuin se, että niiden tehtäviä vähennetään ja ne laitetaan tärkeysjärjestykseen. Hallitus kuitenkin pitää kiinni hallitusohjelmastaan, jossa lisätään kuntien tehtäviä. Erityisesti oppivelvollisuuden pidentäminen ja maksuton toinen aste ovat kallis ja tehoton toimi. Sen puutteellisesta rahoituksesta ovat kriittisesti lausuneet Kuntaliiton lisäksi esimerkiksi Sivistystyönantajat, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto, OAJ, Suomen Rehtorit, Koulukuraattorit ry, SYL, EK ja moni tutkija.

Hoitajamitoitus ja hoitotakuun parannus ovat tietenkin hyviä asioita, mutta valitettava tosiasia tällä hetkellä on, että niihinkään ei ole tiedossa rahoitusta. Kuntaliitto on toistuvasti korostanut, että tehtäviä ei voida lisätä ilman uutta rahoitusta ja uudistusten kanssa pitää löytyä joustoja ja porrastuksia.

Myös sote-uudistus uhkaa edelleen heikentää kuntien taloutta ja rahoitusasemaa. Nyt käsillä oleva esitys on pikkuruinen laastari valtavan kokoiseen vuotavaan haavaan. [Puhemies koputtaa]

15.15 Hilkka Kemppi kesk: Arvoisa rouva puhemies! Olen törmännyt kuntakentällä paikoin virheelliseen ajatteluun siitä, että kaikki valtion antamat koronatuot kuntakentälle olisivat vain lainaa. Näin ei suinkaan ole — koen tarpeelliseksi korjata sen tässä kohtaa. Esimerkiksi keväällä lisätalousarviossa myönnetty 1,4 miljardin euron paketti ei ole takaisin maksettavaa etuutta. Ainoastaan tämän hallituksen esityksen kohdalla puhumme takaisin maksettavasta korvauksesta.

Tässä hallituksen esityksessä kunnille korvataan valtion budjetista esimerkiksi yritysten ahdingon myötä vero- ja maksulykkäyksistä aiheutuvia tulonmenetyksiä ja korvausten

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

määrä tarkistetaan vastaamaan uusinta arviota verotuksen maksujärjestelyjen muutoksista. Muuten tämä hallituksen esitys on mielestäni luonteeltaan melko tekninen. Pidän hyvänä sitä, että takaisinmaksuaikaa ollaan samalla pidentämässä jaksottamalla se kahdelle vuodelle, mikä tuo tietenkin lisää joustoa sinne kuntakentälle.

Hallitus on ottanut nähdäkseni kuntien koronaepidemiasta aiheutuvat iskut vastaan historiallisella tavalla. Kuntatalous on tärkeä peruskivi, koska se määrittää kuntien kyvyn järjestää ja tuottaa palveluja meille kaikille suomalaisille.

Edustaja Reijonen, hallitus on pitänyt lupauksensa tukea kuntia mielestäni kiitettävällä tavalla. Parhaillaan hallitus sorvaa budjettiriihessä myös ensi vuodelle jonkinlaista pakettia ja tarkastelee tätä tilannetta, millä tavalla kustannukset ja tehtävät ovat käsi kädessä.

Keskustalle kuntien pärjääminen on kynnyskysymys. Kuntataloudesta yleisesti on myönnettävä, että kuntien tehtävät ja rahoitus eivät ole pitkällä aikajänteellä tasapainossa. Siihen on toki useita syitä, joista monet ovat jo tulleet esille tässäkin salissa tänään. Sotemenot ovat olleet vahvassa kasvussa, ja vasta vuodesta 2015 asti kunnille tulevat uudet tehtävät on korvattu niille täysimääräisesti. Tätä ennen tehtävät korvattiin aina vain puoliksi. Useilla hallituskausilla on kevennetty ansiotuloverotusta kunnallisveron kautta, mikä on nakertanut jatkuvasti kuntien entuudestaanakin kapeaa tuloveropohjaa. Ansiotulojen keventäminen kuulostaa aina hyvältä, mutta sitten kun mietimme sen vaikutusta kunnallispuoleen, niin se ei ole tietenkään hyvä yhtälö. Menneiltä vuosikymmeniltä on hallituskausia, jolloin veronkevennyksiä ei ole korvattu kunnille.

Arvoisa ministeri, on sanomattakin selvää, että kuntatalouden puolella on myös laajempia haasteita ja huolia kuin vain tämän hetken koronatilanne. Minua erityisesti huolestuttaa se, että kuntien näkymät ovat tällä hetkellä niin lyhytjänteisiä, että voimme tarkastella vain noin vuotta, puolta vuotta eteenpäin. Millä tavalla hallitus voisi tukea sitä, että kunnat saisivat pidempiä näkymiä eteenpäin?

15.18 Päivi Räsänen kd: Arvoisa rouva puhemies! Tässä lakiesityksessä on kyse kuntien valtionosuuksia koskevasta tilien tasapainottamisesta koronatoimenpiteiden seurauksena, mutta kuten ministeri tuossa alkupuheenvuorossaan totesi, niin kyllähän tämä herättää tässä salissa keskustelua kuntataloudesta aivan yleisesti.

Olen itse ollut lähes 30 vuotta oman kotikaupunkini kuntapäättäjä, kunnanvaltuutettu, ja täytyy sanoa, että näin synkät eivät ole olleet näkymät kuntataloudessa koko sinä aikana, eivät edes silloin 90-luvun alun lamavuosina. Tietenkin tässä on hyvin pitkäaikaisia muutoksia. Esimerkiksi väestön ikärakenteen muutos luo paineita ja aika syviä kiistoja kuntiin esimerkiksi koulujen ja varhaiskasvatuksen palveluverkoston supistamispainoiden vuoksi, ja nyt tietysti tässä myös ajankohtaisesti tämä koronaepidemia on kasvattanut hoiva- ja hoitovelkaa, jota joudutaan maksamaan. Olen saanut useita viestejä tässä viime päivinä esimerkiksi hammashoidon ammattilaisilta, että ihmisten suut alkavat näyttää jo aika huonolta, eli edelleenkin esimerkiksi suun terveydenhuolto ei toimi normaalilla tavalla, ja sieläkin on sitä hoitovelkaa kasvamassa.

Kyllä tässä kuntatalouteen monelta taholta tulee paineita, ja nyt täytyisi kaikki keinot käyttää, jotta kuitenkin nämä kansalaisille tärkeät palvelut saataisiin toimimaan. Tässä kyllä yhdyn niihin ajatuksiin, että ei pitäisi ideologisia hankkeita, esimerkiksi tätä oppivelvollisuusiän korottamista, viedä nyt tässä tilanteessa eteenpäin vaan panostaa todellakin siihen, että pystytään nämä elintärkeät palvelut kansalaisille turvaamaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

15.20 **Leena Meri ps:** Arvoisa puhemies! Ministerit! Minun on pakko kuitenkin ottaa tämä kuntatalous pikkuisen laajemmin, vaikka tässä toivottiin, ettei siitä puhuttaisi, kun tämä laki ei koske kuin tätä valtionosuutta, mutta kunnan talous on kokonaisuus. Täällä eräissä puheenvuoroissa todettiin, että tämä ei heikennä kunnan taloutta, mutta tämä ei myöskään paranna sitä, se on hyvä muistaa. Tämä tulee antaa takaisin valtionosuuksien vähennyksenä myöhemmin, eli tämä on hyvä muistaa.

Meillä oli eilen Hyvinkäällä kaupunginvaltuusto — olen nyt ollut vuodesta 2012 poliitikassa ja kaupunginhallituksessa tuolla Hyvinkäällä mukana — ja käytiin meidän kunnan taloutta. Hyvinkäähän on ollut perinteisesti aika hyvinvoiva kunta, ja siitä huolimatta meidän talousjohtajamme kertoi eilen, että pelkästään koronan vaikutus niillä tukimuodoilla, joita nyt ollaan saatu, on kuntaveroon 0,25 prosenttia, ja meillä on tietysti jo muutenkin vanhoja haasteita. Me odotamme tietysti tätä niin sanottua köyhäinapua, jota kunnat ovat nyt hakeneet — tämä 60 miljoonaa, joka on jaossa. Olisinkin oikeastaan kysynyt siitä, kun ymmärsin, että tätä on kuitenkin haettu yli 300 miljoonan edestä. 60 miljoonaahan on jaossa, eli suurin osa kunnista jää nuolemaan näppejään. Totesimme, että vaikka saisimme tuon 6 miljoonaa, niin olisimme silti pulassa.

Meillä on ongelmana myös näiden sosiaali- ja terveystenöjen kasvu, jotka ovat yli puolet kunnan budjetista. Toki täällä keskusta kysyy — edustaja Kemppi — mitä voisimme tehdä auttaaksemme kuntia tässä lyhytjänteisyydessä, ja yksi asiahan nyt tietysti on, että tämä sote-ratkaisu saadaan tavalla tai toisella maaliin joko niin, että se toteutetaan, tai niin, että ilmoitetaan, että sitä ei pysty toteuttamaan. Siinä on yksi syy, miksi kunnat, joiden talous pyörii hyvin pitkälle näiden palvelujen ja menöjen varassa, ovat niin sanotusti hold-tilassa, koska joudutaan koko ajan odottamaan näitä ratkaisuja. Tuo edellinenkin esitys tavallaan liittyy siihen, koska siinä taas rajoitetaan kunnan itsehallintoa ja toimintamahdollisuuksia, ja totta kai myös se vaikuttaa kuntiin, kun ei oikein tiedä, mitä tässä tapahtuu.

Siellä on tullut hyviä hankerahoituksia kunnalle, mutta käytiin läpi sitäkin, että esimerkiksi opetustoimeen se lisää kuntien menoja. Se ei ole lisää rahaa mutta tietysti tukee sitä perustoimintaa. Oikeastaan kannustan tässä — olen ministeri Paateron kanssa tästä puhunut useaan otteeseen ja taas otan tämän esille — että kun meillä on tämä pitkittyvä työttömyys, joka ei nyt koronastakaan johtuen johdu kuntien toimenpiteistä, esimerkiksi Hyvinkäällä pitkäaikaistyöttömyys on noussut 40 prosenttia ja toivotaan työllisyystoimia, niin voisiko harkita edes väliaikaisesti näitten sakkomaksujen pienentämistä tai jonkun aikaa sitä, että niitä ei perittäisi, koska se on semmoinen asia, että me emme juuri voi kauheasti välttämättä mitään sille työllisyydelle kunnassa. Me juoksemme karkuun muutenkin tätä tilannetta. Ainahan se määränpää on vain kauempana, ja sitten me maksamme vielä pitkittyneestä työttömyydestä valtiolle sakkomaksuja. Mainitsitte aikaisemmin tuossa sen, että kunnille annetaan tätä palkkatukea, mutta tietysti jos ei niitä työpaikkoja ole, minne niitä työntekijöitä voi lähettää, niin tietenkään kunnallekaan ei voi kaikkia ihmisiä töihin ottaa, ei ole semmoisia tehtäviä. Toivon, että tämä tulee selkeästi esille, että kunnilla on häitä.

Tuossa perussuomalaisten varapuheenjohtaja Purra piti loistavan puheenvuoron juuri tästä rakenteellisuudesta. Meidän tulisi tarkastella näitä tehtäviä, ei pelkästään sitä, että annetaan rahaa tehtäviä varten, vaan sitä, mitkä tehtävät me voimme ajatella kestäväällä pohjalla niin, että niitä vain lisätään ja lisätään, jos me joskus meinaamme karsia julkisia menoja, koska julkiset menot ovat valtion menot ja kunnan menot — tähän kokonaisuuteen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

Toivon hyviä päätöksiä ja herkällä korvalla kuuntelen erityisesti tätä sakkomaksuasiaa.
— Kiitos.

15.25 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa rouva puhemies! Kuntatalous oli jo ennen koronaa tavattoman syvässä ahdingossa: alijäämät ehkä 2 miljardin luokkaa koko kuntakenttää ajatellen, ja nyt koronan vaikutuksesta on tullut lähes saman verran lisää, eli oikeastaan se EU:n elvytyspaketin Suomeen tuleva osuus pitäisi käyttää kuntien pelastamiseen, jolloin se osuisi lähipitäen kohdalleen, mutta tietenkään ei voida ajatella, että näin tehtäisiin.

Mutta tilanne on äärimmäisen huolestuttava. Minusta tuntuu, että täällä eduskunnassa ei oikein sitä ymmärretä. Kokoomusta se ei ehkä kiinnosta, ja hallituspuolueet ovat vähän niin kuin selkä seinää vasten: tietävät, mitä pitäisi tehdä, mutta eivät tee, vaan antavat kuntatalouden olla se, joka kärsii. — Tässä sote-uudistuksessakin on muuten niin, että se malli, minkä hallitus on rahoitusmalliksi valinnut, turvaa kyllä sote-maakuntien rahoituksen, mutta kunnat jäävät heitteille sen rahoitusmallin takia, ja se on yksi pahimpia virheitä tai vikoja tuossa mallissa. Toivottavasti se lausuntojen perusteella tältä osin korjataan.

Arvoisa puhemies! Erityisesti vetoan, kun kaksi vahvaa ministeriä on vielä paikalla — hieno asia, että olette paikalla — siihen, että ennen marraskuun alkua, kun marraskuun puolenvälin aikoihin kunnissa pitää tehdä ensi vuoden veroprosenttipäätökset, hyvissä ajoin ennen tuota kunnille tulee selkeä tieto, mikä on valtion rahoitus kunnille ensi vuodelle ja tietysti vähän pitempäänkin. Ellei tuota tietoa tule, kunnat joutuvat tekemään lähes koko maassa tuntuvat veroprosenttien korotukset.

Tiedämme, mitä verotuksen kiristäminen tässä tilanteessa vaikuttaa. Se lisää työttömyyttä, se vie ostovoimaa ihmisiltä ja niin edelleen, sen vaikutukset ovat huonot. Ja meillä on paljon kuntia, joiden tuloveroprosentti ja myös kiinteistöveroprosentti ovat jo erittäin korkealla. Ei ole mahdollisuutta ajatella, että näiltä ihmisiltä vielä kiristettäisiin. No tietysti voidaan pohtia efektiivistä veroprosenttia ja muuta näennäistä, mutta se ei tilannetta sinänsä muuta.

Jos hallitukselta ei tule selkeää, yksiselitteistä viestiä ensi vuoden budjettiesityksessä kuntatalouden osalta, niin todella tapahtuu se, että veronkorotuksia tulee, yhteistoimintaneuvotteluja, joita nyt jo käydään, tulee laajasti. Se johtaa työttömyyden lisääntymiseen ja palvelujen heikkenemiseen väistämättä. Kun puhutaan hoitajamitoituksesta, niin mennään täysin päinvastaiseen suuntaan. Irtisanomiset ja ihmisten väsyminen tulevat yhä suuremmiksi ongelmiksi, ja kaiken tämän lisäksi velkataakka kunnissa kasvaa. Nyt on helppoa, kun velkaa saa jopa negatiivisella korolla, mutta ei kuitenkaan ole niin, että velkaa ei tarvitse koskaan maksaa pois. Riski korkotason muutoksesta on joka päivä olemassa. Eli nämä vaihtoehdot ovat niin huonot, että nyt tarvitaan hallitukselta selkeä vastuunotto kuntataloudesta.

Toinen malli on sitten se, että vapautetaan kunnat velvoitteista ja tehtävistä, mutta se tie törmää hyvin helposti perustuslakiin. Siellä on perustuslain 2 luvussa määritelty, mitkä oikeudet Suomessa olevilla ihmisillä on. Niihin on vastattava, ja se tapahtuu kuntien toimesta. Tätä tietä ei voida päästä kestäväällä tavalla eteenpäin. Arvoisa puhemies, vielä muistutan tästä rahoitusperiaatteesta, joka perustuslaista nousee: se velvoittaa valtiota huolehtimaan ja kuntien tehtävien rahoituksesta.

Ja vielä lopuksi totean, että esimerkiksi koronatestaus synnyttää tänä vuonna Jyväskylän kaupungille 8 miljoonan euron laskun ja koko maassa ehkä puolisen miljardia. Pääministeri lupasi, että tämä korvataan täysimääräisesti kunnille. Toivon ja edellytän, että näin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

myös tapahtuu. Se on lisälasku, joka tulee vielä näihin nyt aikaisemmin esillä olleiden ratkaisujen lisäksi, ja siitä eivät kunnat selviä, ellei valtio kanna vastuuta.

15.30 Mikko Ollikainen r: Arvoisa rouva puhemies, ärade fru talman! Det är ju så att regeringen under våren gjorde en möjlighet att ge statsbidrag för 547 miljoner åt kommunerna som man kunde ansöka om, men det var betydligt färre som söktes. Vackert så. Ekonomiskt ser det ut som att det kommer att gå bättre för kommunerna i år, men nästa år kommer att vara väldigt utmanande.

Elikkä näyttää vahvasti siltä, että tämä vuosi monella kunnalla tulee menemään suhtkoht hyvin mutta sitten ensi vuosi tulee olemaan todella, todella haastava. Ja tiedän, että tästä johtuen hallitus miettii näitä asioita aika paljonkin.

Tässä kuitenkin haluaisin nostaa esille just sitä tulevaisuudenuskoa, sitä, että uskotaan kuitenkin siihen ja rakennetaan tulevaisuuden kuntaa. Kuten edustaja Meri tässä totesi, vastaus on: joko tulee sote tai ei tule sotea. Jompikumpi on vastaus, ja sen mukaan kunnat sitten voivat tehdä töitä eteenpäin. Minun mielestäni se on hyvä näkökulma tähän kokonaisuuteen.

Kun ajatellaan sitten tulevaa budjettia, niin mitkä asiat ministerin mielestä ovat nyt ne kaikista tärkeimmät osatekijät, joita mietitään, kun ensi vuoden talousarviota tässä laaditaan kuntien osalta? — Kiitos.

15.32 Hilikka Kemppi kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tämä edustaja Kankaanniemen puheenvuoro kirjoitti itseni käyttämään vielä toisen puheenvuoron.

Ajattelin toistaa sen lauseeni, että hallitus ei ole unohtanut kuntataloutta. Mielestäni se on selkeä: hallitus ei ole unohtanut kuntatalouden ahdinkoa. Tänä vuonna on jo lisätty kuntien valtionosuuksia, annettu tukea sairaanhoitopiireille, korotettu yhteisöveron kunnille menevää jako-osuutta sekä lisätty kuntien harkinnanvaraista rahoitusavustusta. Lisäksi hallitus edistää voimallisesti, kuten tänäänkin ollaan kuultu, sote-uudistusta, pyrkii tällä hetkellä lausuntojen perusteella parantamaan sitä sellaiseksi, mikä palvelisi kuntakenttää mahdollisimman hyvin ja olisi ihmisten tasa-arvoisten palveluiden kannalta oikeudenmukainen, ja uusia sellaisia tehtäviä ei ole tulossa kunnille, joita ei täysimääräisesti korvata. Eli mielestäni hallitus ei ole unohtanut kuntatalouden ahdinkoa.

Omassa kunnassani Asikkalassa tilanne näyttää siltä, että selviämme lyhyellä aikajänteellä hyvin mutta pitkän aikajänteiden huolet ovat niskassa niin kuin kaikissa muissakin Suomen kunnissa. Tämän osalta toivon, että hallitus vielä istuu tiukasti alas ja miettii, miten saamme käännettyä tätä pitkän aikajänteiden kehitystä parempaan suuntaan.

Käsitykseni mukaan parhaillaan ollaan valmistelemassa esitystä kuntalain muutoksista, joilla kunnille ollaan antamassa mahdollisuus hakea pidennystä alijäämien kattamisaikaan. Toivon, että ministeri hiukan avaa, mikä tämän aikataulu on. Mielestäni on kriittistä, että meille ei tule minkäänlaista massa-ahdinkoa tällaisesta koronatilanteesta liittyen kuntien talouden huoliin.

Yhdessä kahdessa hallituskaudessa ei korjata kymmenien vuosien aikana syntyneitä tilannetta, ja olen aivan varma, että myös perussuomalaiset ymmärtävät tämän ja ovat käsitelleet tätä muun muassa viime hallituksessa, kun puimme tätä samaa haastetta ja mietimme pitkäjänteisiä ratkaisuja.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

Puhemies Anu Vehviläinen: Ministeri Paatero, 2 minuuttia.

15.34 Kuntaministeri Sirpa Paatero (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä useampi edustaja totesi, että tästä kuntatalous ei heikkene mutta myöskään ei parane, ja se on kirjoitettu tähän sisään: tämä on kustannusneutraali. Mutta muilla elementeillä on tänä vuonna lisätty kunnille erityisesti koronasta aiheutuvien kustannusten kattamisia noin se 1,4 miljardia euroa — tällä lailla ei, mutta näillä neljällä muulla elementillä 1,4 miljardia. Jo tämän hallituskauden alussa lisäsimme noin miljardin euron edestä edellisen kauden indeksijäädätyksiä, suoranaisia leikkauksia ja lisättyjä valtionosuuksia.

Nyt kun siirrytään budjettiriihessä siihen vaiheeseen, että päästään ratkaisuihin, niin odotan kyllä, että pystymme siellä myöskin tekemään parannuksia kuntien ensi vuoden tilanteeseen. Meillä nämä elementit, joita nyt on ollut käytössä kuntien tukemiseen, tulevat varmaan olemaan ne elementit myöskin ensi vuodelle, sillä se on kuntien osalta huomattavasti helpompaa ja järkevämpää, jotta kunnat pystyvät näillä samoilla elementeillä — normaalivaltionosuuksien korotuksilla, mahdollisilla sairaanhoitopiirien lisäyksillä ynnä muilla — sitten etenemään.

Meillä budjettiriihi on valitettavasti näin myöhään, ja edustaja Kankaanniemen huolen ymmärrän, että kuntien omat budjetit ovat lähteneet valmisteluun jo kesällä, mutta kyllä ennen marraskuuta tämä budjettiriihi valmistuu, jotenka saadaan nämä luvut sinne kuntiin, niin että budjettia voidaan tarkentaa.

Alijäämän kattamiseen liittyvä lainsäädäntö on juuri ollut lausuntokierroksella, ja uskon, että siihen ei tule niin suuria muutoksia, että me muutamien viikkojen jälkeen voimme saada sen tänne teille eduskuntaan käsiteltäväksi.

Harkinnanvaraisista oli kysymys. Niitä on hakenut nyt 146 kuntaa. Summa on noin 350 miljoonaa euroa, jotenka voitte uskoa, [Puhemies koputtaa] että mittakaava on aikamoinen. Mutta toisaalta viime vuonna oli jaossa 10 miljoonaa ja hakijoita satakunta, eli ei tämä [Puhemies koputtaa] ehkä siihen nähden kovin suuri muutos ole.

15.36 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Kempille totean, että perussuomalaiset ovat syvästi huolissaan, niin kuin tämä keskustelu osoittaa, kuntien taloudesta ja kuntalaisista, jotka niitä palveluja tarvitsevat, se on selvä, ja uskon, että kaikki muutkin ovat huolissaan, mutta tekoja tarvitaan ja kuntien kokonaistilanteen tarkastelu ja tosiasioiden tunnustaminen. Emme me kiistä, etteikö keväällä tullut 1,4 miljardia kunnille rahoitusta hallitukselta ja sitten vielä tiettyjä muita, pienempiä osia. Ne ovat ihan fakta, mutta niin saivat yrityksetkin ja niin saivat monet muutkin tahot, koska meillä oli korona ja on edelleen. Se korvasi vain sen, mitä koronasta aiheutui, ja niin kuin nyt nähdään tämän käsittelyssä olevan lakiesityksen mukaan, niin nyt kun kunnille tuleekin verotuloja viime keväänä arvioitua enemmän, niin nyt sitten leikataankin pois sitä vastaava potti valtionosuutta. Tämä on teknisesti näin, tietystihän periaatteessa oikein tehdä, mutta ei siis helpota kuntien taloutta yhtään senttiä vaan pysyy ennallaan.

Ja kyllä jos Asikkalassa asiat ovat hyvässä mallissa, niin pyydän, että edustaja Kemppi tulee Keski-Suomeen keskustelemaan, miksi siellä esimerkiksi Karstula, Kivijärvi, Kyyjärvi ja Kannonkoski käyvät liitosneuvotteluja ja miksi monessa muussa kunnassa on ylt: tällä ja velkaantumisongelma ihan konkreettinen ja väki vähenee. Eli tilanne on kyllä todella huolestuttava.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

Ja kuten puheenvuorossani totesin, niin kannan huolta nimenomaan ensi vuodesta, siitä, että ensi vuodelle ja seuraaville vuosille luodaan kunnissa toivoa, ja sitä saadaan sillä, että valtio tekee selkeät päätökset antaa kunnille lainmukaiset ja riittävät valtionosuudet ja sen lisäksi tarkastelee näitä kuntien velvoitteita ja tehtäviä. Teidän hallitusohjelmanne lisää kuntien velvoitteita ja tehtäviä, kun pitäisi kyllä olla kriittinen ja tarkastella vähän toiseenkin suuntaan. Voi olla tehtäviä ja velvoitteita, jotka eivät helpota kuntia, vaikka ovat sinänsä hyviä tarkoituksia, mutta tässä tilanteessa — niin kuin Kuntaliittokin on yksimielisesti sosiaalidemokraattisen puheenjohtajansa johdolla todennut — on väärä aika lisätä kuntien velvoitteita. Nyt on aika tarkastella niin päin, miten selvittää tästä kriisistä, mikä meillä on. Tilanne on äärimmäisen huolestuttava. Sanon sen vielä toiseen kertaan: se on äärimmäisen huolestuttava kuntalaisten — vanhusten, lasten, vammaisten, sairaiden ja niin edelleen — kannalta erityisesti, [Puhemies koputtaa] ja työttömyys on kasvussa.

15.39 Leena Meri ps: Arvoisa puhemies! Kuuntelin nyt tarkkaan ministeri Paateron vastausta. Sanoitte, että samoilla elementeillä olisi tarkoitus mennä sinne budjettiriiheen tai sieltä tulla ulos — miten päin sen nyt haluaa sanoa. Silti kuitenkin vielä herättelen ministeriä, että toivottavasti tämä ei tarkoita sitä, että sitä sakkomaksuasiasiaa ei voida harkita, että se ei menisi tämän saman sanan, ”elementit”, alle.

Tuossa oli aikaisemmissa puheenvuoroissa tästä, että nämä uudet tehtävät korvataan täysin. Olemme käyneet usein tästä kaupunginhallituksessa ja -valtuustossa keskustelua, ja meillä talousjohtaja ja kaupunginjohtaja ovat sanoneet, että aina jää eria, joita ei pystytä korvaamaan, että ei se koskaan ole sataprosenttinen korvaus. Tämä on syytä huomata — siellä on hallintoa ja tiettyjä toimintoja, mitä ei pysty millään korvaamaan ja laskuttamaan. Ja täytyy sanoa, että sinä aikana, kun minä olen ollut Hyvinkään kuntopolitiikassa, on kyllä ensimmäinen kerta, kun meidän talousjohtaja lukee todella kovia madonlukuja. Meillä on, niin kuin kerroin aikaisemmin, sosiaali- ja terveysmenot yli 50 prosenttia meidän budjetista, ja niissä on erikoissairaanhoidon, vanhustenhoitoa, lastensuojelua, joiden kuluihin on hirmu vaikea päästä ihan suoraan vaikuttamaan, varsinkin nyt korona-aikana. Tietysti niitä korvataan, mutta juuri se pelivara on sitten se osa, mikä on sitten kunnalla, ja mistä sieltä enää leikkaat ilman, että toimit vastoin lakia niin, ettet anna niitä palveluita opetus-toimeen, tiehankkeisiin, infraan, ennaltaehkäisevään palveluun? Kyllä me olemme kaikki kivet ja kannot kääntäneet, ja tilanne on se, että kuntaveron on nostettava, maksuja on nostettava, ja kuinka paljon on sitten tulevaisuudessa?

Kun täällä puhutaan paljon työllisyydestä ja ostovoimasta, niin siinä unohtuu juuri se, että vaikka ansioverotus ei valtiovarainministeri Vanhasen mukaan nouse tällä hallituskaudella, niin tässä jokaisen kuntalaisen kukkarolla on myös tämä kuntapuoli, ja kai ihmisiä kiinnostaa se, mitä jää käteen. Me voimme vaikuttaa siihen asumisen kuluja alentamalla tai vaikka sähkönsiirtokuluja alentamalla — se on ihan sama, mitä kautta se tapahtuu, kunhan ihmiselle jäisi enemmän käteen. Nyt tämä kokonaisuus on tosi huolestuttava, ja siksi ve-toan ministeri Paateroon, että olkaa tiukkana esimerkiksi tämän sakkomaksuasian kanssa. Pitäkää tätä pöydällä — jos ei nyt, niin vaikka ensi keväänä. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan.